

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผลและเสนอแนะ

การวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์หลัก คือ ศึกษาและวิเคราะห์การบังคับใช้กฎหมายในคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี ระหว่างพิจารณาคดีและหลังการพิจารณาคดี ตลอดจนปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นที่ใช้บังคับในปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การจัดทำกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทางเศรษฐกิจและการเงินต้นแบบ (Model Law) เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติเฉพาะที่วางแนวทางการบังคับใช้กฎหมายและมาตรการพิเศษให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเอกภาพและสอดคล้องกับหลักสากล รวมทั้งกำหนดมาตรการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน ในการศึกษาวิจัยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลตามวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการจัดทำร่างกฎหมายต้นแบบและได้ดำเนินการจนบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวโดยจัดทำเป็นร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. สรุปผลได้ดังนี้

1. สรุปอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยได้ศึกษาและนำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดโครงสร้างเนื้อหาของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินต้นแบบ กล่าวคือ แนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทางและกลไกตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) เพื่อนำมาสนับสนุนประเด็นที่ว่า การกำหนดนโยบายทางอาญาที่เป็นการป้องกันและปราบปรามปัญหาอันเกิดจากการกระทำ ความผิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินจะส่งต่อการรักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ การเงินการคลังของประเทศโดยรวม แนวคิดเรื่องอาชญากรรมคอเชิ้ตขาว (White Collar Crime) เพื่อนำมาอธิบายสาเหตุของการกระทำ ความผิดและรูปแบบของความผิดทางเศรษฐกิจและการเงิน ทำให้ทราบถึงลักษณะของความผิดและช่องทางหรือโอกาสที่เอื้อต่อการกระทำ ความผิด ตลอดจนแรงจูงใจในการกระทำ ความผิดเพื่อกำหนดมาตรการบังคับใช้กฎหมายที่เหมาะสมในแต่ละประเภทคดีและกำหนดมาตรการเพื่อตัดแรงจูงใจในการกระทำ ความผิด ทฤษฎีองค์การอาชญากรรม

(Organized Crime) เพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดมาตรการปราบปรามผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้บงการหรือหัวหน้าองค์กร ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมายอาญาทั้งทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process) และทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) เพื่อนำมาใช้วิเคราะห์แนวทางการกำหนดนโยบายทางอาญาและการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แนวคิดเกี่ยวกับระบบการพิจารณาคดีเพื่อนำมาวิเคราะห์ความจำเป็นในการนำระบบได้ส่วนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินของไทย และแนวคิดการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อวิเคราะห์ถึงความจำเป็นในการใช้มาตรการพิเศษที่อาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นอกจากนั้น ด้านการบังคับโทษได้นำแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญามาใช้วิเคราะห์ประเด็นความเหมาะสมของการบังคับโทษแก่ผู้กระทำความผิดและความสอดคล้องของการกำหนดโทษกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ เพื่อประโยชน์ในการจัดทำกฎหมายต้นแบบที่มีการกำหนดโทษกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่เหมาะสมกับลักษณะความผิดและคุณลักษณะของจำเลย รวมทั้งนำแนวคิดความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดมาตรการลงโทษที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นนิติบุคคล รวมถึงผู้แทนนิติบุคคลที่ต้องร่วมรับผิดชอบในการกระทำของนิติบุคคล

สำหรับกฎหมายที่ใช้วิเคราะห์ ประกอบด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยใน หมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยและหมวด 6 ว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายหลักด้านวิธีสบัญญัติและกฎหมายที่ใช้บังคับอีก 3 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 และกฎหมายที่กำหนดวิธีพิจารณาคดีเฉพาะ ได้แก่ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 และกฎหมายระหว่างประเทศที่สำคัญและจำเป็นต่อการอนุวัติการกฎหมายภายในของไทย ได้แก่ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ตลอดจนการศึกษาการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินและมาตรการที่มีประสิทธิภาพของต่างประเทศ ได้แก่ ศึกษากฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหาแบบเดียวกับแนวปฏิบัติของศาลและสหราชอาณาจักร เนื่องจากเป็นประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหาแบบเดียวกับแนวปฏิบัติของศาลไทยและมีอิทธิพลต่อการตรากฎหมายและบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย และกฎหมายของประเทศไทยและมื่ออิทธิพลต่อการตรากฎหมายและบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย และกฎหมายของประเทศไทยและมื่ออิทธิพลต่อการตรากฎหมายและบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย

ประเทศไทยและมื่ออิทธิพลต่อการตรากฎหมายและบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย

ประมวลกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรเหมือนกับประเทศไทยและเมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาและวิเคราะห์ตามวิทยาการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ ทำให้ได้ข้อค้นพบที่นำไปสู่คำตอบของงานวิจัยดังนี้

1) ข้อจำกัดของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นที่ใช้บังคับกับ

คดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน

ข้อค้นพบจากการวิจัยสรุปได้ว่า แนวโน้มความคิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินในปัจจุบันมีรูปแบบการกระทำความผิดที่ซับซ้อนมากขึ้นและได้พัฒนารูปแบบจากการประกอบอาชญากรรมโดยปัจเจกบุคคลมาเป็นลักษณะขององค์กรอาชญากรรมและมีลักษณะข้ามชาติ การปกปิดหรือทำลายพยานหลักฐานสามารถกระทำได้อย่างรวดเร็ว มีการใช้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและเครื่องมือทางการเงินในการกระทำความผิดมากขึ้น โดยใช้ประโยชน์จากเว็บไซต์หรือระบบอินเทอร์เน็ตและช่องทางของระบบการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-payment) และใช้ตัวแทนอำพราง หรืออนิเมะในการทำธุรกรรมซึ่งตรวจสอบได้ยาก นอกจากนี้ ยังมีการโอนย้ายถ่ายเททรัพย์สินโดยผ่านกระบวนการฟอกเงิน ทำการแปรสภาพเงินและอำพรางที่มาเพื่อให้กลายเป็นเงินที่ถูกกฎหมายและนำกลับมาใช้ประโยชน์เป็นต้นทุนในการกระทำความผิดและขยายเครือข่ายขององค์กรอาชญากรรม ทำให้ยากการตรวจสอบเส้นทางการเงินเพื่อขยายผลและดำเนินการกับผู้บงการหรือหัวหน้าองค์กร ลักษณะดังกล่าวทำให้ยากแก่การบังคับใช้กฎหมายและดำเนินคดีเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด ส่งผลให้ปัญหาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินทวีความรุนแรงมากขึ้นและนับเป็นการกระทำที่เป็นอันตรายต่อความสงบสุขและสวัสดิภาพของประชาชน เป็นบ่อนทำลายเศรษฐกิจของประเทศและเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการพัฒนาสังคม

จากการศึกษาจากตัวอย่างคดีที่ผ่านมาของประเทศไทยพบว่า ปัญหาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินที่เกิดขึ้นในแต่ละประเภทความผิดทวีความรุนแรงมากขึ้นทั้งจำนวนผู้เสียหายและมูลค่าความเสียหาย สร้างผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจอย่างมหาศาล ผลจากการดำเนินคดีส่วนใหญ่แล้วรัฐไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ เพราะขาดพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักเพียงพอต่อการพิสูจน์ความผิด จึงต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยตามหลักการดำเนินคดีอาญาทั่วไป สาเหตุหลักมาจากพยานหลักฐานส่วนใหญ่อยู่กับฝ่ายผู้กระทำความผิด หรือได้ถูกทำลายลง หรือขาดประจักษ์พยาน หรือเป็นพยานแวดล้อมกรณี อีกทั้งปัจจุบันไม่มีกฎหมายวิธีสบัญญัติที่ใช้เฉพาะกับคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน จึงต้องใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งบังคับใช้กับคดีอาญาทั่วไป ไม่สามารถบังคับใช้กับอาญาทางเศรษฐกิจและการเงินที่มีลักษณะเฉพาะได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือต้องอาศัยกฎหมายอื่นที่สามารถนำมาใช้บังคับได้โดยแตกต่างกันในแต่ละขั้นตอนและยังมีข้อจำกัดหลายประการ กล่าวคือ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 เป็นกฎหมายที่กำหนดเทคนิคการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษซึ่งเป็น

มาตรการในชั้นก่อนการพิจารณาคดีเท่านั้นและยังไม่ครอบคลุมทุกประเภทคดีของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน ที่มีกฎหมายสารบัญญัติกำหนดความผิดไว้เป็นจำนวนมาก เนื่องจากใช้บังคับกับอาชญากรรมพิเศษที่เป็นคดีพิเศษตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติที่ปัจจุบันมีทั้งหมด 36 ฉบับและคดีพิเศษตามมติคณะกรรมการคดีพิเศษเท่านั้น ส่วนพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 เป็นกฎหมายที่มีลักษณะเป็นทั้งกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติในฉบับเดียวใช้เฉพาะกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินที่เป็นความผิดฐานมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเท่านั้น กล่าวคือ จะต้องเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในความผิดร้ายแรงซึ่งเป็นความผิดอาญาที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุกขั้นสูงตั้งแต่สี่ปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ไม่สามารถใช้ได้กับทุกประเภทคดี และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการและจัดการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดในความผิดมูลฐานที่กฎหมายกำหนด ซึ่งปัจจุบันมีความผิดมูลฐาน 25 ความผิดมูลฐาน และการบังคับใช้กฎหมายจำกัดเฉพาะการดำเนินคดีอาญามูลฐานฟอกเงิน และการดำเนินคดีแพ่งในการร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน จึงไม่อาจนำมาใช้ในการดำเนินคดีความผิดอาญาหลักที่เป็นความผิดมูลฐาน ใช้ได้เฉพาะการดำเนินคดีอาญามูลฐานฟอกเงินและใช้ได้เพียง 25 ความผิดมูลฐานเท่านั้น ไม่ครอบคลุมอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินทุกประเภทคดี จากการวิเคราะห์เห็นได้ว่า กฎหมายแต่ละฉบับที่นำมาใช้บังคับในปัจจุบันต่างเป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาและมาตรการพิเศษที่แตกต่างกัน ใช้บังคับกับความผิดหลายประเภทคดี ไม่ได้มุ่งบังคับเฉพาะคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินด้วยเหตุนี้ การบังคับใช้กฎหมายสารบัญญัติที่มีอยู่หลายฉบับตามลักษณะความผิดให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องจัดทำกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินต้นแบบเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติเฉพาะ เพื่อวางแนวทางการบังคับใช้กฎหมายและมาตรการพิเศษให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเอกภาพ ทำให้เกิดความชอบธรรมในการใช้อำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ภายใต้หลักสิทธิมนุษยชน โดยกฎหมายต้นแบบจะประกอบด้วยบทบัญญัติที่กำหนดมาตรการพิเศษในการสืบสวนสอบสวน การใช้ระบบการพิจารณาคดีที่รวดเร็วและเป็นธรรม ตลอดจนการกำหนดโทษและมาตรการที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด

2) มาตรการที่มีประสิทธิภาพและจำเป็นต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินเพื่อนำไปสู่การกำหนดประเด็นที่เป็นสาระสำคัญของโครงสร้างและเนื้อหา

กฎหมายต้นแบบ
 จากการศึกษาวิเคราะห์มาตรการที่มีประสิทธิภาพและจำเป็นต่อการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดที่ปรากฏในกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร

อาณัติกรประเทศเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศส และที่ปรากฏในอนุสัญญาระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมที่จัดตั้งในลักษณะ องค์กร ค.ศ.2000 (United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000) ที่ ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องอนุวัติการกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับข้อบทใน อนุสัญญา ทำให้ได้ประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำกฎหมายต้นแบบ โดยในแต่ละประเด็นจะกำหนดไว้ใน 3 ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

ก. กระบวนการดำเนินคดีขึ้นก่อนการพิจารณา ประกอบด้วย มาตรการพิเศษที่ จำเป็นและเป็นเครื่องมือสำคัญของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนและรวม พยานหลักฐานที่อาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งจะต้องกำหนดขอบเขตการใช้ อำนาจไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน เพื่อควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงาน ใน 5 ประเด็นคือ

- (1) การค้นตัวบุคคลหรือยานพาหนะ (Search)
- (2) การดักฟังหรือการเข้าถึงข้อมูล (Wiretap)
- (3) มาตรการอำพราง (Undercover)
- (4) การต่อรองคำรับสารภาพ (Plea Bargaining)
- (5) การกันตัวผู้ต้องหาไว้เป็นพยาน

ข. กระบวนการดำเนินคดีขึ้นระหว่างการพิจารณาคดี ที่กำหนดให้นำหลักการของ ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) มาใช้ในการพิจารณาคดี โดยเน้นบทบาทศาลในการค้นหา ความจริงในคดีอย่างเป็นอิสระ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความรวดเร็วในการพิจารณาคดี

ค. กระบวนการดำเนินคดีขึ้นหลังการพิจารณาคดี ประกอบด้วย มาตรการด้าน โทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด ลักษณะคดีและประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำความผิดและ กำหนดมาตรการที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดที่เป็นนิติบุคคลและผู้แทนนิติบุคคล ใน 3 ประเด็น คือ

- (1) ระบบวันปรับ (Day Fine System)
- (2) การริบทรัพย์ตามมูลค่า (Value Confiscation)
- (3) การคุมประพฤตินิติบุคคล (Corporate Probation)

มาตรการทั้ง 9 ประเด็นดังที่ได้กล่าวมา ส่วนใหญ่เป็นมาตรการที่ไม่มีในประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เว้นแต่ประเด็นเรื่องการค้นตัวบุคคลที่มีบัญญัติไว้ในประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ยังขาดความชัดเจนเกี่ยวกับขอบเขตและวิธีการค้นตัวบุคคล จึงนำมากำหนดเป็นประเด็นเพื่อศึกษาแนวทางการขยายขอบเขตการค้นและกำหนดหลักเกณฑ์การ ค้นตัวบุคคลที่ไม่ใช่ผู้ต้องหาหรือไม่ใช่ผู้ถูกจับและบัญญัติให้อำนาจค้นยานพาหนะ ซึ่งไม่มีใน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และแม้ว่ามาตรการในบางประเด็นจะสามารถนำมาใช้บังคับกับคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินภายใต้กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องได้อยู่แล้ว กล่าวคือ การดักฟังหรือการเข้าถึงข้อมูลและมาตรการอำพรางสามารถนำพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาใช้บังคับหรือการต่อรอง คำรับสารภาพและการกันตัวผู้ต้องหาไว้เป็นพยานสามารถนำพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 มาใช้บังคับ แต่ก็ยังเป็นเพียงการนำมาใช้บังคับได้เฉพาะความผิดบางประเภทคดีที่เข้าตามเงื่อนไขที่กฎหมายแต่ละเรื่องกำหนดไว้เท่านั้น ไม่ครอบคลุมคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินทุกประเภทคดีและกฎหมายแต่ละฉบับที่กล่าวมาสามารถนำมาตรการพิเศษมาใช้ได้เพียงในชั้นการสืบสวนสอบสวนเท่านั้น ไม่รวมถึงขั้นระหว่างการพิจารณาคดีและหลังการพิจารณาคดี

จากข้อค้นพบของงานวิจัยดังที่ได้กล่าวมา จึงนำมาสู่การจัดทำกฎหมายต้นแบบเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่จะเป็นคำตอบในคุณฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่เป็นสาระสำคัญของโครงสร้างกฎหมายทั้ง 9 ประเด็นมาดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมออกแบบกฎหมาย (Participatory Design , Co-design) เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ในการบังคับใช้กฎหมายและผู้ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายมาร่วมกันให้ความเห็นในลักษณะของการแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ต้องการจะให้มีอยู่ในร่างกฎหมาย และนำคำตอบที่ได้รับมาใช้ในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. ดังกล่าวมาจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น (Hearing) โดยเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าร่วมประชุม จากนั้นผู้วิจัยจึงได้นำความเห็นและข้อสังเกตที่ได้รับจากที่ประชุมมาปรับปรุงแก้ไขจนได้ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. ที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ โดยมีหลักการและเหตุผลในการตรากฎหมายคือ เนื่องจากคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป มีการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดและปกปิดหรือทำลายพยานหลักฐานและกระทำในลักษณะองค์กร ประกอบกับมีกฎหมายสารบัญญัติที่กำหนดความผิดอาญาไว้เป็นจำนวนมากและมีกฎหมายที่ใช้บังคับหลายฉบับ แต่ละฉบับมีเนื้อหาและมาตรการที่แตกต่างกันตามประเภทคดีและเจตนารมณ์ของกฎหมาย ดังนั้น เพื่อวางแนวทางการบังคับใช้กฎหมายสารบัญญัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเอกภาพและเหมาะสมกับประเภทคดี สมควรมีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน โดยเฉพาะ กำหนดประเภทคดี มาตรการพิเศษ

ในการสืบสวน การสอบสวน การพิจารณาคดี ตลอดจนการบังคับโทษและมาตรการที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และการเงินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. ที่ได้จัดทำขึ้น ประกอบด้วยบทบัญญัติจำนวน 21 มาตรา แบ่งออกเป็น 5 หมวด 3 ส่วนและบทเฉพาะกาล มีโครงสร้างกฎหมายดังนี้

หมวด 1 การสืบสวน (ร่างมาตรา 6 - ร่างมาตรา 9)

หมวด 2 การสอบสวน (ร่างมาตรา 10 - ร่างมาตรา 12)

หมวด 3 การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น (ร่างมาตรา 13)

หมวด 4 อุทธรณ์และฎีกา (ร่างมาตรา 14)

หมวด 5 การบังคับโทษ

ส่วนที่ 1 การกำหนดโทษปรับ (ร่างมาตรา 15)

ส่วนที่ 2 การริบทรัพย์ (ร่างมาตรา 16 - ร่างมาตรา 17)

ส่วนที่ 3 มาตรการสำหรับนิติบุคคลและผู้แทน (ร่างมาตรา 18 - ร่างมาตรา 20)

บทเฉพาะกาล (ร่างมาตรา 21)

การจัดทำร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. เป็นไปภายใต้หลักสิทธิมนุษยชนและไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและเพื่ออนุวัติการให้สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติและมาตรฐานสากล โดยมีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญ กำหนดไว้ใน 3 ขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาคดี แยกเป็นกระบวนการดำเนินคดีขึ้นก่อนการพิจารณาคดี กระบวนการดำเนินคดีขึ้นระหว่างการพิจารณาคดีและกระบวนการดำเนินคดีขึ้นหลังการพิจารณาคดี มีรายละเอียดดังนี้

(1) การกำหนดประเภทคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน

การกำหนดนิยามคำว่า “คดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน” ให้หมายถึงความผิดอาญาตามที่กำหนดในกฎกระทรวงไม่ว่าจะมีข้อหาความผิดอื่นรวมอยู่ด้วยหรือไม่ก็กล่าวคือ ประเภทคดีความผิดที่อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัตินี้ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวงกำหนดความผิดอาญาทางอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน (นิยามคำว่า “คดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน” ตามร่างมาตรา 4)

(2) กระบวนการดำเนินคดีขึ้นก่อนการพิจารณาคดี

หมวดการสืบสวน

- กำหนดบทบัญญัติที่ขยายขอบเขตอำนาจการค้นตัวบุคคลของเจ้าพนักงานจากเดิมที่มีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 โดยให้สามารถกระทำการค้นตัวบุคคลได้ รวมถึงในกรณีเมื่อพบว่ามีทรัพย์สินซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐาน หรือเป็นการกระทำเพื่อตรวจค้นหรือเพื่อประโยชน์ในการติดตาม ตรวจสอบ หรือยึดหรืออายัดทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐานและบัญญัติให้อำนาจในการค้นยานพาหนะไว้อย่างชัดเจนเพื่อควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงาน (ร่างมาตรา 6)

- กำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานในการดักฟังหรือการเข้าถึงข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานในกรณีมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิด รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการขออนุญาต การพิจารณาเพื่อสั่งใช้มาตรการระยะเวลาในการอนุญาต ตลอดจนการใช้ข้อมูลที่ได้รับและการเก็บรักษาข้อมูล ซึ่งเป็นมาตรการพิเศษที่ไม่มีในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ร่างมาตรา 7)

- กำหนดให้นำมาตรการอำพรางซึ่งเป็นเทคนิคการสืบสวนพิเศษตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 20 และไม่มีในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 103 มาใช้เพื่อประโยชน์ในการสืบสวน โดยกำหนดให้ผู้มีอำนาจตามกฎหมายมีอำนาจให้บุคคลใด จัดทำเอกสารหรือหลักฐานใดขึ้นหรือเข้าไปในองค์กรหรือกลุ่มคนใด ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง เพื่อให้มีผลในการบังคับใช้และกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนต้องให้ความร่วมมือในการจัดทำเอกสารหรือหลักฐานใดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการสืบสวน (ร่างมาตรา 8 และมาตรา 9)

หมวดการสอบสวน

- กำหนดให้นำหลักการค้นตัวเป็นพยานตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 26 (3) และไม่มีในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 103 มาใช้เพื่อคุ้มครองผู้ต้องหาจากการฟ้องคดีสำหรับผู้ให้ความร่วมมือที่สำคัญต่อการสืบสวน สอบสวน หรือการฟ้องคดีความผิด โดยกำหนดขอบเขตให้ใช้มาตรการค้นตัวผู้ต้องหาไว้เป็นพยานได้ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นว่าพยานหลักฐานที่มีอยู่ไม่เพียงพอในการดำเนินคดีและไม่อาจแสวงหาพยานหลักฐานอื่นใดได้อีก และผู้ต้องหาหรือจำเลยยินยอมด้วยความสมัครใจมาเป็นพยาน รวมถึงเงื่อนไขว่าพยานหลักฐานหรือข้อมูลที่ได้รับนั้นเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด (ร่างมาตรา 10)

- กำหนดให้นำหลักการต่อรองคำรับสารภาพตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 26 (2) และไม่มีในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้เพื่อเป็นมาตรการจูงใจให้ผู้กระทำความผิดให้ความร่วมมือและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อทำเจ้าหน้าที่รัฐ ทำให้สามารถเชื่อมโยงหรือขยายผลไปถึงตัวผู้บงการ ทำให้สามารถขยายผลจับกุมได้ทั้งองค์กรอาชญากรรม (ร่างมาตรา 11)

- กำหนดให้อัยการสูงสุด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติและหัวหน้าหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจัดทำตกลงกันเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการประสานการปฏิบัติงาน ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน (ร่างมาตรา 12)

(3) กระบวนการดำเนินคดีชั้นระหว่างการพิจารณาคดี

หมวดการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น

- กำหนดให้นำระบบไต่สวนมาใช้ในคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน เพื่อให้ศาลใช้อำนาจในการค้นหาความจริงในคดีอย่างเป็นอิสระ มีกฎเกณฑ์ในกระบวนการพิจารณาความที่ยืดหยุ่นไม่ว่าจะเป็นเรื่องการอ้างพยาน การซักพยาน การสืบพยานมาใช้ในการพิจารณาคดี บทบาทของศาลในการเชิงรุกจะทำให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ปวงที่จะนำมาพิสูจน์ความจริงในคดีและระบบไต่สวนจะกำหนดกระบวนการพิจารณาคดีที่มีความรวดเร็วและเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย ทั้งนี้ แนวทางการนำระบบไต่สวนมาใช้ให้ตราเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวน และกำหนดให้นำมาใช้กับคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน (ร่างมาตรา 13)

หมวดอุทธรณ์และฎีกา

- การพิจารณาและการชี้ขาดตัดสินคดีของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการพิจารณาและการชี้ขาดตัดสินคดีในชั้นอุทธรณ์และฎีกามาใช้บังคับโดยอนุโลม (ร่างมาตรา 14)

(4) กระบวนการดำเนินคดีชั้นหลังการพิจารณาคดี

หมวดการบังคับโทษ

ส่วนที่ 1 การกำหนดโทษปรับ

- กำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษปรับ (Sentencing Guideline) ให้เหมาะสมกับลักษณะแห่งข้อหา สภาพความผิดและสถานะของจำเลย ซึ่งพิจารณาจากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับของลักษณะความผิด ความร้ายแรงของการกระทำความผิด สถานะของตัวจำเลย รวมถึง

ผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับจากการกระทำความผิด เพื่อสร้างหลักประกันว่าการกำหนดโทษปรับศาลจะต้องกระทำด้วยความเป็นธรรม ได้สัดส่วนและเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย โดยต้องผ่านกระบวนการพิจารณากลับกรองจากข้อเท็จจริงอย่างรอบด้านก่อนมีคำพิพากษากำหนดค่าปรับ โดยนำแนวคิดของระบบวันปรับมาใช้บนพื้นฐานของระบบการกำหนดค่าปรับแบบอัตราแน่นอนอัตราแน่นอนของประเทศไทย โดยเสนอให้ออกเป็นคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเพื่อวางแนวทางการใช้ดุลพินิจโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ร่างมาตรา 15)

ส่วนที่ 2 การริบทรัพย์สิน

- กำหนดบทบัญญัติขยายขอบเขตการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยบัญญัติให้อำนาจศาลในการสั่งริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดคืออาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน รวมถึงดอกผลหรือประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากความผิดคืออาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน รวมถึงดอกผลหรือประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากทรัพย์สินดังกล่าว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการกับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด และสอดคล้องอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 12 ว่าด้วยการริบและยึดทรัพย์ (ร่างมาตรา 16)

- กำหนดให้นำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่าซึ่งเป็นหลักสากลตามที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 ข้อ 5 (1) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 12 และอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 ข้อ 31 มาใช้ในกรณีที่การริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินไม่สามารถกระทำได้ เพราะทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดที่ศาลสั่งริบนั้นได้ถูกใช้สิ้นเปลือง หรือถูกกระทำโดยประการอื่นจนหมดไป โดยให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจออกคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดชำระเงินเป็นจำนวนเท่ากับมูลค่าทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดนั้น และหากผู้กระทำความผิดไม่ชำระตามคำสั่งให้บังคับคดีโดยการริบทรัพย์สินทุกชนิดของผู้กระทำความผิดโดยไม่คำนึงว่าทรัพย์สินนั้นจะได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือได้มาจากการกระทำความผิด (ร่างมาตรา 17)

ส่วนที่ 3 มาตรการสำหรับนิติบุคคลและผู้แทน

- กำหนดเงื่อนไขของมาตรการคุมประพฤติผู้กระทำความผิดที่เป็นนิติบุคคล รวมถึงผู้แทนนิติบุคคลที่ศาลมีคำสั่งให้ร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคล โดยมาตรการดังกล่าวมีขอบเขตกว้างกว่าและไม่ผูกติดหรือยึดโยงกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 เพื่อให้ศาลสามารถกำหนดมาตรการคุมประพฤติที่เหมาะสมกับสภาพแห่งข้อหาและคุณลักษณะของนิติบุคคลนั้น (ร่างมาตรา 18)

- กำหนดให้ศาลสามารถนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 (5) เรื่องห้ามการประกอบอาชีพบางอย่างมาใช้บังคับกับนิติบุคคลและผู้แทนนิติบุคคล โดยอนุโลม กำหนดให้ศาลอาจนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 (5) เรื่องการห้ามประกอบอาชีพบางอย่างมาใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดที่เป็นนิติบุคคลโดยอนุโลม มาจากแนวคิดที่ว่า วิธีการเพื่อความปลอดภัยจะเป็นอีกมาตรการหนึ่งที่ศาลสามารถนำมาใช้บังคับเพื่อแก้ปัญหาสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้ทันที เนื่องจากวิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันสังคมและป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก (ร่างมาตรา 19)

- กำหนดให้ศาลนำเงื่อนไขการคุมประพฤติและวิธีการเพื่อความปลอดภัยเรื่อง การห้ามประกอบอาชีพบางอย่างมาใช้เพื่อคุมประพฤติผู้แทนนิติบุคคลด้วยโดยอนุโลม (ร่าง มาตรา 20)

(5) บทเฉพาะกาล

กำหนดให้บรรดาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินได้ยื่นฟ้องไว้ก่อนวันที่ พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้บังคับตามกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้ บังคับจนกว่าคดีนั้นจะถึงที่สุด (ร่างมาตรา 21)

สรุปผลการวิจัยข้างต้นได้เป็นไปตามสมมติฐานที่ได้กำหนดไว้ว่า การบังคับใช้กฎหมายกับ คดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินในปัจจุบันยังขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถดำเนินคดีกับ ผู้กระทำความผิดได้ ทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ระบบเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ อย่างมหาศาลและทวีความรุนแรง สาเหตุมาจากความผิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินมี รูปแบบและวิธีการกระทำความผิดที่หลากหลายและซับซ้อน และไม่มีกฎหมายวิธีสบัญญัติเฉพาะ จึงต้องใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มุ่งบังคับใช้กับคดีอาญาทั่วไป นอกจากนั้น ยังมี กฎหมายสารบัญญัติที่เกี่ยวข้องอีกหลายฉบับ แต่ละฉบับกำหนดลักษณะความผิด การใช้มาตรการ สืบสวนสอบสวน การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานและการบังคับโทษที่แตกต่างกัน ทำให้ ขาดความชัดเจนด้านกฎหมายวิธีพิจารณาคดี ในการแก้ปัญหาดังกล่าว จำเป็นต้องจัดทำกฎหมายวิธี พิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินต้นแบบเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติเฉพาะ มีโครงสร้างการบังคับใช้กฎหมายในขั้นก่อนการพิจารณาคดี ระหว่างการพิจารณาคดีและหลังการ พิจารณาคดี ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเอกภาพ มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับหลักสากล

2. ข้อเสนอแนะ

ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. ที่ได้จัดทำขึ้นนี้ หากจะนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศไทย มีข้อเสนอแนะดังนี้

2.1 แนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การจัดทำกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินต้นแบบ โดยการร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. จะทำให้มีต้นแบบในการตรากฎหมายกลางด้านวิธีสบัญญัติที่มีความเป็นเอกภาพ สามารถแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายและสร้างความชัดเจนของการใช้มาตรการพิเศษในการสืบสวนสอบสวน ด้านพยานหลักฐาน การดำเนินการกับทรัพย์สิน สภาพบังคับเรื่องโทษและมาตรการที่นำมาใช้ให้เหมาะสมกับประเภทคดีและลักษณะของความผิด ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพราะเป็นกลไกในรูปแบบของกฎหมายที่รองรับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ทำให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความชอบธรรมภายใต้หลักนิติธรรม มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ดังนั้น เพื่อให้ร่างกฎหมายต้นแบบที่ได้จัดทำขึ้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรผลักดันร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. โดยการเสนอเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบและเข้าสู่กระบวนการตรากฎหมายตามลำดับขั้นต่อไป

2.2 ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย

(1) การตรากฎหมายลำดับรอง

เมื่อร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. มีผลเป็นกฎหมายโดยการประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว จะมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไปตามความในมาตรา 2 หน่วยงานรัฐและผู้รักษาการตามกฎหมาย กล่าวคือ ประธานศาลฎีกา อัยการสูงสุด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมีหน้าที่ดำเนินการหรือปฏิบัติการให้เป็นไปตาม

พระราชบัญญัติฯ ต้องดำเนินการตรากฎหมายลำดับรองจำนวน 3 ฉบับ จึงมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการตรากฎหมายลำดับรองดังนี้

(ก) กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดความผิดอาญาตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 4 และมาตรา 5 แห่งร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินฯ เพื่อกำหนดความผิดอาญาที่เป็นคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน โดยในเบื้องต้นมีข้อเสนอแนะว่าควรพิจารณาว่าต้องเป็นการกระทำความผิดอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเงิน ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ทางวัตถุอย่างอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมและพิจารณาจากกฎหมายที่อยู่ภายใต้การบังคับใช้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ กรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงานคดีเศรษฐกิจและทรัพยากร สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และต้องกำหนดรายละเอียดของความผิดในมาตราที่เกี่ยวข้องด้วย เนื่องจากความผิดในกฎหมายสารบัญญัติแต่ละฉบับไม่เข้าข่ายเป็นคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินทุกฐานความผิด ตัวอย่างในการกำหนดประเภทคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน อาทิเช่น คดีความผิดเกี่ยวกับกรรมการ ผู้จัดการ หรือผู้มีอำนาจในการจัดการกระทำทุจริตตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 ความผิดเกี่ยวกับการกระทำอันไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับการซื้อขายหลักทรัพย์ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ความผิดฐานกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนตามพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 ความผิดเกี่ยวกับการระดมเครือข่ายโดยมิชอบตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 และ

ความผิดฐานฟอกเงินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

(ข) กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดทำเอกสาร หลักฐานและการปฏิบัติการอำพรางเพื่อการสืบสวนความผิดตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 8 แห่งร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินฯ เห็นว่ากฎกระทรวงดังกล่าวควรกำหนดรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญ ดังนี้

“เอกสารหรือหลักฐาน”

- กำหนดกำหนดคำนิยามคำว่า “ผู้ขออนุญาต” “ผู้มีอำนาจอนุญาต” และ
- กำหนดให้การปฏิบัติทุกขั้นตอนเป็นเรื่องลับ
- กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการขออนุญาตและการอนุญาต

- กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการดำเนินการต่าง ๆ ในการจัดทำเอกสารหรือหลักฐาน หรือการอำพรางเข้าในองค์กรหรือกลุ่มคนใด

- กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในกรณีที่ผู้ปฏิบัติการอำพรางจำเป็นต้องกระทำการใดอันเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย

- กำหนดรายละเอียดแนวทางการขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนในการจัดทำเอกสารหรือหลักฐานเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนคดี

(ค) คำสั่งแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. ...อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 4 และมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินฯ เป็นคำสั่งเพื่อให้มีเจ้าหน้าที่รัฐที่มีอำนาจตามที่บัญญัติในกฎหมายอำนาจดังกล่าว ได้แก่ อำนาจในการค้นตัวบุคคลและยานพาหนะ อำนาจในการออกหมายเรียกบุคคลหรือเอกสาร อำนาจในการยึดอายัดสิ่งของเพื่อตรวจสอบ อำนาจในการดักฟังและเข้าถึงข้อมูล อำนาจในการปฏิบัติการอำพราง

(2) การพัฒนาระบบการสอบสวน

เนื่องจากการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน จำเป็นต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญในการค้นหาความจริงทั้งกับพยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ และต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการวิเคราะห์พยานหลักฐาน อาทิ ด้านเศรษฐกิจ การเงินการธนาคาร การบัญชี หลักทรัพย์ ภาษี เพื่อวิเคราะห์และรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อคุณภาพและความสมบูรณ์ของสำนวนการสอบสวนที่จะนำไปสู่การพิจารณาคดี และลงโทษผู้กระทำความผิดที่แท้จริง ดังนั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในงานสอบสวน มีข้อเสนอแนะดังนี้

(ก) กำหนดให้หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายตามกฎหมายสารบัญญัติที่กำหนดความผิดในคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินที่มีความพร้อมทั้งด้านจำนวนบุคลากร ความเชี่ยวชาญของพนักงานเจ้าหน้าที่ อุปกรณ์เครื่องมือ เทคโนโลยีและงบประมาณ มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินด้วย เพราะเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลและบังคับใช้กฎหมายโดยตรง ย่อมทราบข้อเท็จจริงในคดีตั้งแต่ต้นทางและสามารถใช้อำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานในชั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทันที ประกอบกับหน่วยงานมีช่องทางความร่วมมือในการขอข้อมูลหรือพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแล และทางปฏิบัติในการดำเนินคดีหน่วยงานเหล่านี้เป็นผู้ที่ช่วยเหลือพนักงานสอบสวนในการสืบสวนหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดีอยู่แล้ว เนื่องจากทราบข้อเท็จจริง ข้อกฎหมายและมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องในคดีอยู่ในความครอบครอง โดยเบื้องต้นเห็นว่า หน่วยงานที่มีความพร้อมในปัจจุบัน

ได้แก่ ธนาคารแห่งประเทศไทยในความผิดเกี่ยวกับการเงิน การธนาคาร หรือสถาบันการเงินตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ในความผิดเกี่ยวกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 และสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ดังนั้นจึงเสนอให้แก้ไขพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องดังกล่าว บัญญัติให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ตรวจสถาบันการเงิน หรือกรรมการ หรือเลขาธิการ แล้วแต่กรณี มีอำนาจสอบสวนและทำสำนวนคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบและเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(ข) กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับหลักสากลที่พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนความผิดทุกประเภทและมีบทบาทในการตรวจสอบค้นหาความจริงตั้งแต่ต้น ไม่ใช่แค่การกลั่นกรองสำนวนการสอบสวน โดยการใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดี หรือสั่งสอบสวนเพิ่มเติมตามกฎหมายไทย โดยเห็นว่าการที่พนักงานอัยการเข้ามามีอำนาจสอบสวนตั้งแต่เริ่มคดีจะเป็นประโยชน์ต่อการตั้งรูปคดี การวางแนวทางในการสอบสวนและการวิเคราะห์พยานหลักฐานที่มีผลต่อการชั่งน้ำหนักพยาน ทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานสมบูรณ์มากขึ้น ส่งผลให้สำนวนคดีมีคุณภาพและเพียงพอต่อการวินิจฉัยเพื่อสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินที่มีความซับซ้อนและยากแก่การแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิด แนวทางดังกล่าวจะทำให้กระบวนการสอบสวนมีประสิทธิภาพและสามารถคุ้มครองผู้บริโภคจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดได้มากยิ่งขึ้น

2.3 ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

การวางแนวทางการใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษปรับแก่ผู้กระทำความผิดคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 15 แห่งร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินฯ ให้เป็นแนวทางเดียวกันและเกิดประโยชน์ต่อสังคมและผู้กระทำความผิด ผู้วิจัยเสนอให้ออกเป็นคำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษปรับในคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551 ที่ให้ประธานศาลฎีกามีหน้าที่วางระเบียบราชการฝ่ายตุลาการของศาลยุติธรรมเพื่อให้กิจการของศาลยุติธรรมดำเนินไปโดยเรียบร้อยและเป็นระเบียบเดียวกัน และมีอำนาจให้คำแนะนำแก่ผู้พิพากษาในการปฏิบัติตามระเบียบวิธีการต่าง ๆ ที่กำหนด

ขึ้นโดยกฎหมายหรือโดยประการอื่นให้เป็นไปโดยถูกต้อง ใจความสำคัญว่า ภายใต้บังคับมาตรา 15 แห่งกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษปรับ ให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษปรับให้เหมาะสมกับลักษณะแห่งข้อหา สภาพความผิดและสถานะของจำเลย โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงถึงลักษณะและความร้ายแรงของการกระทำความผิด ผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับจากการกระทำความผิด ความสูญเสียทางการเงินของผู้อื่นอันเนื่องมาจากความผิด แรงจูงใจในการกระทำความผิด ฐานะทางเศรษฐกิจของจำเลย รายได้และความสามารถในการหารายได้ รวมถึงแหล่งเงินได้ของจำเลย ทั้งนี้ ในการได้มาซึ่งข้อมูลหรือข้อเท็จจริงใดเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษของศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลเกี่ยวกับรายได้และฐานะทางเศรษฐกิจของจำเลย ศาลสามารถสั่งให้บุคคล หรือหน่วยงาน หรือสถาบันการเงินส่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ให้แก่ศาลได้ โดยใช้วิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวน

2.4 ข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการ

ข้อเสนอแนะเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายตามร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินฯ และเพื่อประโยชน์ในการประสานงานในการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน ป้องกันปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ที่ทับซ้อนกันระหว่างหน่วยงานรัฐ หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องป้องกันปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ที่ทับซ้อนกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ โดยอาศัยอำนาจตามดำเนินการจัดทำข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในคดีระหว่างหน่วยงานของรัฐ โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 12 แห่งร่างพระราชบัญญัติฯ เพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติระหว่างหน่วยงานเกี่ยวกับการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ การดำเนินการเกี่ยวกับหมายเรียกและหมายอาญา การจับ การควบคุม การขัง การค้น หรือการปล่อยชั่วคราว การสืบสวน การสอบสวน การเปรียบเทียบ การส่งมอบคดีและการดำเนินการอื่นเกี่ยวกับคดีอาญาในระหว่างหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญา การแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด ตลอดจนการสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนและสอบสวนคดี ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายโดยตรง ได้แก่ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ ส่วนหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องอื่นคือหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายสารบัญญัติที่กำหนดประเภทความผิดคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน อาทิ ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กรมสรรพากร กรมศุลกากร กรมสรรพสามิต รวมถึงหน่วยงานอื่นที่มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติฯ ในการให้

ความร่วมมือแก่เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมาย อาทิ กรรมการปกครอง กรรมการกงสุล กรรมการขนส่งทางบก กรมที่ดิน เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะประเด็นวิจัยต่อไป

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ยังพบว่า มีประเด็นที่สามารถนำไปสู่การศึกษาวิจัยต่อไปได้ เพื่อให้ประเทศไทยมีกฎหมายและมาตรการด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และการเงินที่ครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นต่อไปนี้

1) การจัดทำร่างพระราชบัญญัติการดำเนินกระบวนพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวน พ.ศ. การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการจัดทำกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินต้นแบบที่มีแนวคิดในการนำระบบไต่สวนมาใช้ในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี จึงควรมีการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการจัดทำร่างพระราชบัญญัติการดำเนินกระบวนพิจารณาโดยใช้ระบบการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการจัดทำร่างพระราชบัญญัติที่กำหนดให้ศาลดำเนินกระบวนพิจารณาคดีไต่สวน พ.ศ. เป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติที่กำหนดให้ศาลดำเนินกระบวนพิจารณาคดีโดยใช้ระบบไต่สวน โดยมีโครงสร้างที่เป็นสาระสำคัญของกฎหมาย ประกอบด้วย การกำหนดประเภทคดีที่ให้นำระบบไต่สวนมาใช้ การวางหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาในศาลเกี่ยวกับการรับฟ้อง การนั่งพิจารณา การยื่นบัญชีระบุพยาน การตรวจพยานหลักฐาน การพิจารณาและไต่สวนพยานหลักฐาน การแถลงปิดคดีและการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง

2) การจัดตั้งศาลอาญาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน หากผลงานวิจัยนี้ได้นำไปใช้ประโยชน์โดยการผลักดันเป็นกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินแล้ว ประกอบกับในปัจจุบันคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินและประชาชน ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางสังคม จึงควรศึกษาวิจัยในประเด็นการจัดตั้งศาลอาญาแผนกคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน เพื่อกำหนดเขตอำนาจศาลและให้นำกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินใช้บังคับแก่การดำเนินกระบวนพิจารณาในศาล กำหนดเรื่องการนั่งพิจารณาและการพิพากษาคดี การออกหมายอาญาและหมายใด ๆ รวมถึงการแต่งตั้งผู้พิพากษาในศาลอาญาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน เพื่อให้การดำเนินคดีและการอำนวยความสะดวกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น